

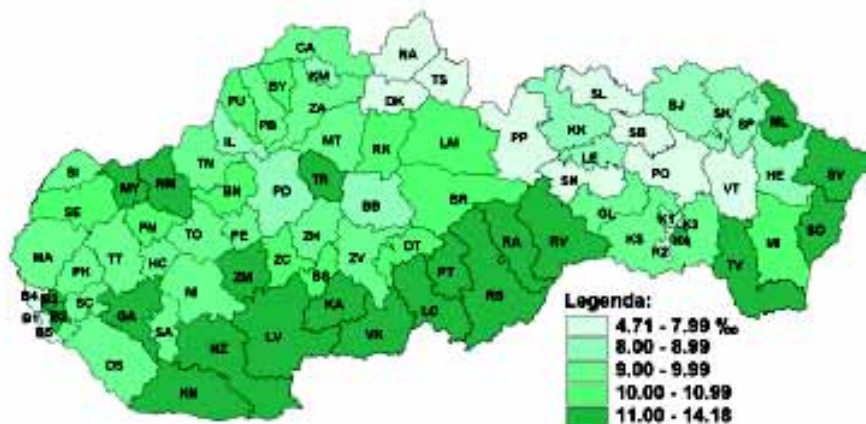
Lepšie životné prostredie - lepšie zdravie - budúcnosť našich detí

„My, ministri a predstavitelia členských štátov európskeho regiónu Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO - World Health Organization) zodpovední za oblasť verejného zdravia a životného prostredia spolu s regionálnym riaditeľom WHO pre Európu a za prítomnosti komisárov Európskej komisie pre zdravotníctvo a životné prostredie sme sa zišli v Budapešti v dňoch 23. až 25. júna 2004 na pracovnom stretnutí. Uvedomujeme si potrebu pokračovať v plnení záväzkov, ktoré boli prijaté na predchádzajúcich konferenciách o zdraví a životnom prostredí vo Frankfurtu (1989), v Helsinkách (1994) a v Londýne (1999) a budeme podporovať iniciatívy tak, aby sme pre naše deti zabezpečili zdravú budúcnosť.“

Preambula Deklarácie 4. ministerskej konferencie o životnom prostredí a zdraví v plnej miere podčiarkuje potrebu a dôležitosť vzťahu medzi zdravím detí a životným prostredím. Ministri zúčastnených krajín prijatím strategických dokumentov **deklarácie ministrov a Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie detí v Európe** (Children's Environmental and Health Action Plan for Europe - CEHAPE) a ich implementáciu vo svojich krajinách sa rozhodli pokračovať v procese tvorby národných akčných plánov na ďalšie päťročné obdobie. Na konferencii prijali záväzky v oblasti hodnotenia klimatických zmien a vplyvu týchto zmien na zdravie verejnosti. Rozhodli sa obnoviť už prijaté záväzky týkajúce sa oblasti chemických látok, ďalej rozvíjať politiku pre zdravé bývanie, posilniť úsilie na zredukovanie zdravotných rizík z výroby energií a v rámci svojich kompetencií vytvárať lepšie podmienky pre vzájomnú spoluprácu.

Vláda Slovenskej republiky v duchu záverov konferencie zabezpečila kontinuitu a realizáciu týchto procesov a na základe uznesenia č. 10 zo dňa 11. januára 2006 schválila v poradí už **tretí aktualizovaný Akčný plán pre životné prostredie a zdravie obyvateľov SR** (NEHAP III - National Environmental and Health Action Plan of the Slovak Republic III). Prijatím programového dokumentu na obdobie rokov 2005 až 2010 vyjadrila odhodlanie pokračovať v začatom procese vývoja, smerujúceho k trvalému udržaniu životného prostredia a zdravia. Predložený materiál ministerstva zdravotníctva vypracovala skupina odborníkov v oblasti verejného zdravotníctva v úzkej spolupráci s ďalšími rezortami. Predovšetkým s rezortom životného prostredia, ale aj ekonomickými rezortami - s ministerstvom pôdohospodárstva, ministerstvom dopravy, pôšt a telekomunikácií, ministerstvom hospodárstva, ktoré majú kľúčovú pozíciu pri plánovaní a hospodárení v SR a nesú príslušný diel zodpovednosti za ekonomický rast a prosperitu v krajine. Ďalšími rezortnými partnermi na národnej úrovni sa stali ministerstvo školstva, ministerstvo výstavby a regionálneho roz-

Počet zomretých na 1 000 obyvateľov podľa okresov roku 2004

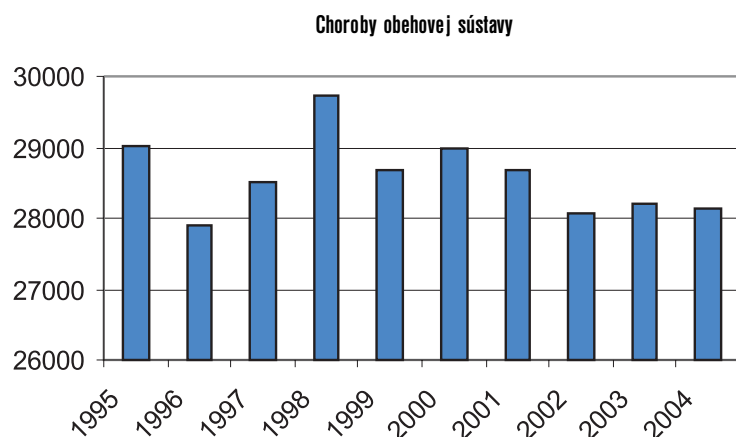
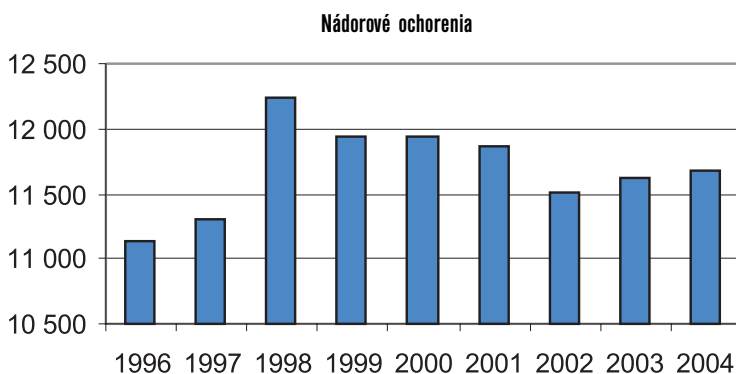
voja, ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny a štatistický úrad, bez podpory ktorých nie je možné zabezpečovať účinnú politiku ochrany zdravia a kvality života človeka vôbec.

Úvodnú časť schváleného materiálu tvoria kapitoly - zhodnotenie plnenia NEHAP II za obdobie rokov 2000 až 2004, analýza súčasného stavu realizácie akčného plánu a vybrané demografické údaje, ktoré informujú o zdravotnom stave obyvateľstva SR. Text dokumentu upo-

zorňuje tiež na niektoré novodobé faktory, ako je chudoba, vojnové dôsledky či klimatické zmeny, ktoré rozhodujúcou mierou ovplyvňujú zdravie detí na celom svete.

Základným cieľom programového dokumentu NEHAP III je minimalizovať riziká vyplývajúce zo životného prostredia a udržať prostredie v takom stave, aby nepoškodzovalo a neohrozovalo zdravie ľudí, vrátane detí, ale umožnilo jeho pozitívny vývoj. V dokumente je na-

Základné faktory ovplyvňujúce úmrtnosť obyvateľov SR

vrhnutých 43 opatrení, ktoré ako významné priority podmieniajú úspešnú realizáciu cieľov z hľadiska ochrany zdravia detí. Obsah aktualizovaného akčného plánu je rozčlenený na niekoľko prioritných oblastí. Tvoria ho: akčný plán pre životné prostredie a zdravie detí - 4 regionálne prioritné ciele, ľudský biomonitoring, informačný systém životného prostredia a zdravia (EHIS) a klimatické zmeny a zdravie.

Regionálny prioritný cieľ I je zameraný na prevenciu a podstatné zníženie chorobnosti a úmrtnosti v dôsledku porúch a chorôb tráviaceho ústrojenstva a ostatných zdravotných vplyvov tak, aby sa zabezpečilo prijatie primeraných opatrení na zlepšenie prístupu k bezpečnej a cenovo prístupnej vode a k primeranej hygiene pre všetky deti.

Prioritné ciele na národnej úrovni sú formulované prostredníctvom návrhov 8 aktivít zainteresovaných rezortov. Ich realizácia sa má zabezpečiť v súlade s platnými právnymi predpismi zvyšovaním počtu obyvateľov zásobovaných kvalitnou pitnou vodou. Navrhované opatrenia sú ďalej zamerané na monitoring pitnej vody, vzdelávanie detí a mládeže o primeranej hygiene a na zvyšovanie vedomia obyvateľstva uvedených oblastí najmä u sociálne znevýhodnených skupín.

Regionálny prioritný cieľ II definuje aktivity a princípy riešenia v oblasti prevencie a zníženia zdravotných dôsledkov

z dôvodu nehôd a úrazov. Súčasne vytyčuje úlohy v oblasti znižovania chorobnosti detí, spôsobované ich nedostatočnou fyzickou aktivitou.

Navrhované aktivity prioritného cieľa II na národnej úrovni prispievajú nielen k podpore a realizácii zdravšieho a bezpečnejšieho životného prostredia detí (napr. budovaním zelených plôch a ihrísk, cyklistických trás a náučných chodníkov), ale majú tiež zdôrazniť propagáciu prínosov ich telesnej aktivity v každodennom živote. Dôsledným sledovaním štatistických ukazovateľov úrazovosti, chorobnosti a úmrtnosti v rámci budovaného unifikovaného monitorovacieho systému sa budú zameriavať na ich podstatné zníženie.

Regionálny prioritný cieľ III zahŕňa aktivity, ktoré sú sústredené hlavne na prevenciu a zníženie chorobnosti z dôvodu akútnej a chronických respiračných ochorení v dôsledku znečisteného životného prostredia.

Prijaté návrhy regionálneho prioritného cieľa III na národnej úrovni tvoria obsah 12 aktivít a zameriávajú sa predovšetkým na zlepšenie kvality ovzdušia v interiéroch a na elimináciu rizík negatívne pôsobiacich na zdravie človeka. Významnou aktivitou tohto regionálneho cieľa je monitoring kvality ovzdušia a budovanie ďalších monitorovacích staníc tuhých častíc PM₁₀ a PM_{2,5} v rámci Národnej monitorovacej siete kvality ovzdušia na Slovensku. Realizácia opatrení a kvalitný monitoring významnou mierou prispieje k zníženiu koncentrácie škodlivých látok v životnom prostredí a pozitívne ovplyvňuje zdravotný stav obyvateľstva. **Regionálny prioritný cieľ IV sa orientuje predovšetkým na zníženie rizika ochorenia a poškodenia zdravia v dôsledku účinku nebezpečných chemických látok (ako napr. ťažkých kovov), fyzikálnych javov (napr. nadmerný hluk) a biologických látok a na zníženie výskytu zhubnej a nezhubnej rakoviny.**

Vytýčené aktivity v regionálnom prioritnom ciele IV na národnej úrovni sú predovšetkým zamerané na znižovanie účinkov nebezpečných chemických látok a na zabezpečenie dostatočných informácií o toxicite týchto látok a ich negatívnych účinkoch na životné prostredie a zdravie človeka. V súlade s uvedenými aspektmi, platnou legislatívou a v snahe zaistiť zdravý vývoj detí a mládeže je nevyhnutné realizovať aj úlohy, ktoré zabezpečujú ochranu pred nadmerným hlukom a skvalitňujú meranie celkového ozónu a ultrafialového žiarenia.

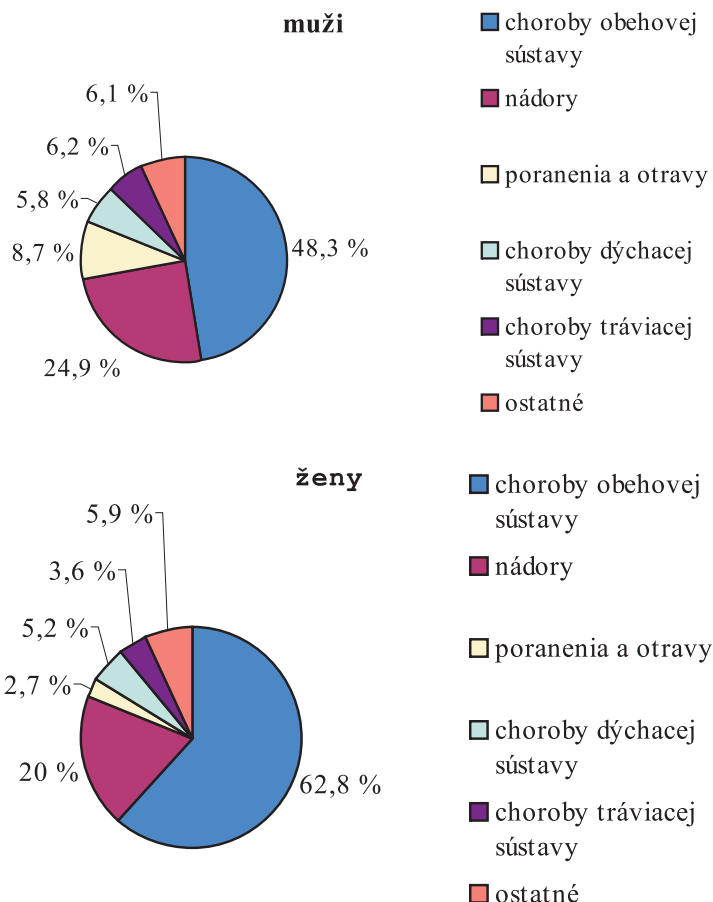
Ludský biomonitoring je významný integrujúci nástroj, ktorý v súčinnosti s medzinárodnými odporúčaniami Európskeho akčného plánu pre životné prostredie a zdravie (2004 – 2010) má vyvíjať koherentný prístup k biomonitoringu v Európe. Koordinácia národných aktivít integrujúca vzťah „zdroj – znečisťovateľ – vplyv na zdravie“, má zabezpečiť, aby existujúce monitorovacie

systemy uľahčili zber údajov pomocou platných a najmä porovnateľných zdravotných a environmentálnych indikátorov. Vybudované informačné systémy a zdroje budú prínosom pre lepšiu informovanosť obyvateľstva o reálnych rizikách na regionálnej alebo lokálnej úrovni. Uvedeným aspektom zodpovedajú navrhnuté aktivity tejto prioritnej oblasti.

Vybudovanie integrovaného Informačného systému životného prostredia a zdravia (Environment and Health Information System – EHIS) a zabezpečenie jednotného hodnotenia, prostredníctvom schválených vybraných environmentálnych a zdravotných indikátorov na národnej úrovni sú považované za základný nástroj na podporu politického rozhodovania v oblasti životného prostredia a zdravia ľudí. Umožňujú, aby ciele a priority boli určované na základe kvalitného zberu údajov a aby boli poskytované relevantné informácie. Je preto žiaduce, aby budovaný informačný systém bol dobre vyšpecifikovaný, lebo len tak môže uľahčovať porovnávanie medzi krajinami a regiónmi a tiež zjednodušovať národné a medzinárodné podávanie správ (reporting), čím sa zabezpečí aj účinné využitie prostriedkov, zvýši sa kompatibilita a hodnotení a zabráni sa duplicite.

Klimatické zmeny a zdravie tvoria poslednú prioritnú oblasť NEHAP-u. Posúdenie zdravotných dôsledkov klimatických zmien je v súčasnosti značne problematické, keďže väčšina porúch ľudského zdravia je spôsobovaná viacerými faktormi a odohráva sa na pozadí ekonomických, spoločenských, demografických a celkových zmien životného prostredia a životného štýlu. Je však potrebné dôraznejšie venovať sa tejto problematike, skvalitňovať varovné systémy smerujúce k ochrane obyvateľstva a zvyšovať adekvátnu informovanosť

Štruktúra príčin smrti v roku 2004

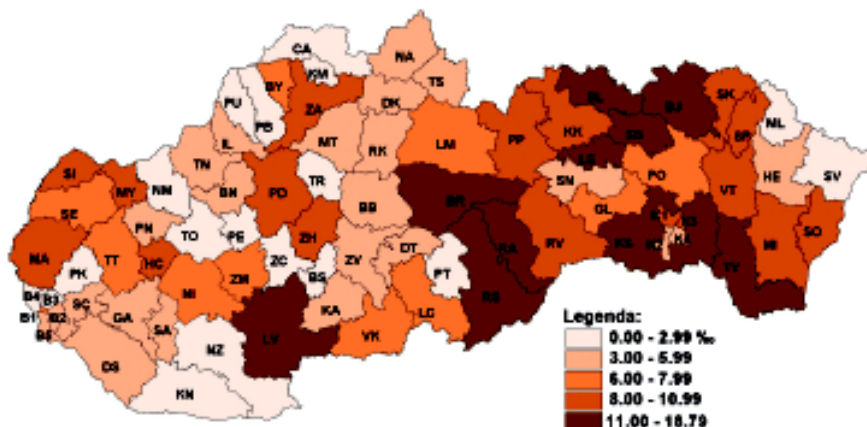
v období extrémnych klimatických podmienok.

Záver aktualizovaného akčného plánu tvoria opatrenia a aktivity, ktoré podporujú začlenenie otázok environmentálneho zdravia detí do študijných osnov a programov ďalšieho vzdelávania odborníkov vo všetkých prierezových odvetviach. Vypracovaný programový dokument bude využívaný aj na presadzovanie, informovanie, vzdelávanie a komunikáciu príslušných mediálnych partnerov, všetkých zainteresovaných organizácií i mimovládneho sektoru, čo umožní kvalitné poskytovanie informácií širokej verejnosti.

Rezort životného prostredia uplatnil do návrhu aktualizovaného akčného plánu 10 aktivít v celkovej výške 132 miliónov Sk. Predpokladané finančné náklady na roky 2006 až 2010 určené na realizáciu navrhnutých opatrení budú nárokované zo štátneho rozpočtu ministerstva životného prostredia. Okrem predložených návrhov aktivít sa budú organizácie nášho rezortu zaisťovať na ďalšej spolupráci a riešení navrhovaných projektov, aby v spoločnosti dôsledným uplatňovaním princípov trvalo udržateľného rozvoja zabezpečovali zdravie pre všetkých.

(Zdroje: Akčný plán Európy pre životné prostredie a zdravie detí. Pracovný materiál. 10. s., Deklarácia konferencie. Pracovný materiál. In: Štvrtá Konferencia ministrov životného prostredia a zdravotníctva, Budapešť 23. – 25. júna 2004. 10 s.; Akčný plán pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky III. Materiál z uznesenia vlády č. 10 zo dňa 11. januára 2006. 39 s.)

Dojčenská úmrtnosť podľa okresov v roku 2004

Mgr. Mária Sedláčková
Ministerstvo životného prostredia SR